

prejst školou fyziologie a antropologie, antropolog školou biologie a geologie atď. Logik musí zase bezpodmienečne poznať psychológiu. Historik filozofie nezaobíde sa bez dôkladného poznávania dejín (i hospodárskych, sociálnych atď.). Len pri takejto organizácii štúdia by bola záruka, že nám nebudú uni-kať súvislosti a vyhne sa nebezpečenstvu, že sa určité javy (napr. psychické) budú chápať v prílišnej *svojráznosti*.

V Sborníku sú mnohé významné články o marxistickej filozofii od M. A. Leonova, G. F. Aleksandrova, B. M. Kedrova, A. M. Krinického, P. F. Judina a iných.

Andrej Sirácky.

(1949)

B. G. ANANIEV, ÚSPECHY SOVIETSKEJ PSYCHOLOGIE

Medzi najväčšími výdobytkami sovietskej vedy zaujímajú úspechy sovietskej psychologie význačné miesto. Sovietsky poriadok nielenže zabezpečil priaznivé podmienky pre ďalší rozvoj vedeckej psychologie v našej krajine, ale i čo do podstaty vytvoril psychológiu ako vedu na nových základoch, keď zabezpečil jej premenu na skutočný vedecký systém poznatkov. Možno bez zveličovania povedať, že utváranie sa a vznikanie psychologie ako vedy, ktoré začalo v XIX. storočí, sa završuje iba v našej krajine. Filozofickým základom psychologie je dialektický a historický materializmus.

Aby sme pochopili túto tézu, z ktorej vyplýva výnimočný význam sovietskej psychologie pre rozvoj pokrokovej materialistickej vedy, musíme trochu odbočiť do dejín psychologie, do dejín jej vzniku ako zvláštnej, samostatnej vedy.

Psychológia ako samostatná veda sa začala utvárať iba v XIX. storočí, keď sa oddelila od filozofie ako zvláštna vedecká disciplína. Pôvodne, ako je známe, psychológia tvorila jedno odvetvie filozofie. Dlhý a složitý proces odlučovania sa od filozofie dial sa na určitom základe. Týmto základom bol rozkvet prírodnej vedy, najmä fyziologie nervového systému a fyziologie mozgu v XIX. storočí. Je úplne jasné, prečo práve s rozkvetom prírodovedy, s odlúčením sa fyziologie mozgu ako samostatnej disciplíny, je tiež späté i odlúčenie sa psychologie od filozofie. Ide o to, že riešenie najhlavnejšej otázky psychologie — otázky podstaty a príčinnosti psychických procesov — je nevyhnutne späté so skúmaním mozgovej činnosti ako materiálneho základu psychických procesov. Práve preto s rozvojom tohto odvetvia prírodovedy je späté odlúčenie sa psychologie od filozofie ako samostatnej vedy.

Je známe, že dovtedy nejstvovaly špeciálne psychologické výskumy; hoci v priebehu veľa storočí nevyhnutne vznikly a rozvíjaly sa v rozličných filozofických systémoch psychologické koncepcie — to alebo ono poňatie otázky vzťahu duše k telu, vedomia k hmote. (Materialistické alebo idealistické systémy určovali samy osebe charakter psychologických koncepcií.)

Prechod od psychologických náhľadov k psychologickým výskumom, t. j. ku konkrétnemu skúmaniu vedomia, vlastností vedomia, psychických procesov atď. mohol byť spojený iba s použitím vedeckých metód v konkrétnych výskumoch, s poznaním materiálneho základu psychického.

Materialistické filozofické učenia a idealistické filozofické učenia hraly protikladnú úlohu pri odlučovaní sa psychologie od filozofie. Treba vyzdvihnúť, že práve materialistická filozofia neprestajne bojovala za odlúčenie sa psychologie od filozofie, za premenu psychologie na samostatnú vedu. Pre filozofický materializmus najhlavnejším predpokladom tohto odlúčenia bolo, že sa psychologia opiera o prírodovedný základ. Pokiaľ ide o idealistickú filozofiu, v celej histórii nepretržite kládli jej prívrženci prekážky tomu, aby sa psychologia stala vedou, aby sa odlúčila ako samostatné vedné odvetvie. Nebolo to náhodné, pretože idealistická filozofia skúmala vedomie, psychické javy ako zvláštnu, samostatnú podstatu, ako substanciu duše. Preto idealisti nevyhnutne popierali príčinnosť psychických procesov a usilovali sa vždy premeniť psychológiu na „služku teologie“. To sa vzťahuje nielen na filozofický idealizmus stredoveku, ale aj na filozofický idealizmus XX. storočia; táto tendencia filozofického idealizmu v otázkach psychologie sa hádam najvýraznejšie prejavuje práve teraz.

Stačí konštatovať, že r. 1917 — roku Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie, najväčšej to revolúcie v dejinách ľudstva — ruskí filozofi-idealisti sa usilovali obrátiť nazad koleso dejín poznania. Jeden z najväčších ruských filozofov-idealistov Alexander V v e d e n s k i j pokúšal sa dokázať „nepoznateľnosť cudzej duše“, keď vyslovil povestný zákon „nepoznateľnosti cudzej psychiky“. Druhý najväčší filozof-idealista, profesor F r a n k tvrdil, že psychologia sa musí vrátiť do lona teologie, pretože je vraj dokázané, že nemožno vedecky rozriešiť poznanie duchovného života. Preto Frank otvorene navrhol nahradiť vedecké poznanie psychiky „božským zjavením“.

To, čo r. 1917 pre našu krajinu, pre Rusko súčasne s rozdrvením šľachticko-statkárskeho štátu skončilo, dnes tvorí oficiálne panujúcu líniu idealistickej filozofie a psychologie v cudzine, v imperialistických krajinách, najmä v Spojených štátoch amerických. Stačí konštatovať, že na všetkých kongresoch v Nemecku v dvadsiatych—štyridsiatych rokoch tohto storočia museli ako vedúci rečníci, ktorí určovali cesty rozvoja súčasnej nemeckej psychologie, vystupovať katolícki pátri a protestantskí pastori. Ich prejavy boli plné výziev na sjednotenie viery a rozumu, na návrat psychologie do lona teologie. Všetci najväčší predstavitelia súčasných buržoáznych dejín psychologie sa neustále snažia dokázať, že vedecké psychologické poznatky sa rovnajú, pokiaľ ide o ich zdroje, náboženskému „poznaniu“ vo forme zjavenia, a preto koniec koncov je nevyhnutný návrat psychologie k náboženstvu. Mám na zreteli nemeckého historika D e s s o i r a a veľkého teoretika americkej psychologie B o r i n g a.

Možno teda úplne opodstatnene tvrdiť, že idealistická filozofia, bojujúca proti materializmu, teda proti vzácnemu presnému vedeckému poznaniu psychična, psychológiu nevyhnutne pobádala iba v jednom smere — k teológii.

Jedine s dejinami filozofického materializmu je spojené pripravovanie všetkých nevyhnutných predpokladov pre premenu psychologie na samostatnú vedu. Filozofický materializmus priamo tiež vytvoril teoretické predpoklady, ktoré pomáhali psychológii pretvoriť sa v samostatnú vedu a odlúčiť od filozofie. Samotný proces odlúčenia sa psychologie od filozofie môže ďakovať filozofickému materializmu, i keď sa riešil bezprostredne pomocou pokrokovej prírodovedy. V Rusku sa tento proces prejavil v najplnšej a najvýraznejšej forme.

Gercen a Černyševskij, veľkí predstavitelia ruského klasického materializmu, bojovali v polovici XIX. storočia za vedecké ponímanie vedomia a neustále zdôrazňovali nevyhnutnosť samostatného vedeckého vývinu psychologie. Pokračovateľ Černyševského, prírodovedec I. M. Sečenov bol nielen veľkým reformátorom ruskej a svetovej fyziologie, ale aj zakladateľom vedeckej psychologie v Rusku. Teraz už definitívne možno pokladať za vyjasnené, že prvotný rozvoj experimentálnej vedeckej psychologie v Rusku je spojený s rozvojom Sečenovovej školy psychologie a tak s rozvojom sečenovských tradícií v ruskej psychológii. Preto nie je náhodné, že zakladateľmi ruskej experimentálnej psychologie sú práve tí učitelia, ktorí priamo alebo nepriamo pokračovali v sečenovských tradíciách v prírodovede a psychológii. Mám na mysli Bechtereva, Korsakova, Tokarského, Langeho atď.

Ruský klasický filozofický materializmus, otvoriac cestu pokrokovej prírodovede, zabezpečil teda odlúčenie sa psychologie a pretvorenie na samostatnú vedu s jej zvláštnymi metódami skúmania, zahrnujúc do toho i experimentálne metódy. To bol prvotný stupeň vzniku psychologie ako vedy na základe prírodovedy. Dosiahnuť však i tento prvotný stupeň nemohly mnohé smery západoeurupskej a americkej psychologie nielen v XIX., ale ani v XX. storočí.

Ak sa psychológia ako zvláštna veda začala utvárať na základe prírodovedy, tak završenie tohto procesu bolo možné iba na základe chápania zákonov spoločenského vývinu, na základe chápania materiálnych základov vývinu spoločenského a individuálneho vedomia ľudí.

Dielo, začaté pokrokovou prírodovedou — dielo vytvorenia vedeckej psychologie završuje teda iba historický materializmus. Len na základe vedeckého, teda historikomaterialistického chápania zákonov vývinu spoločnosti a ľudskej osobnosti, t. j. na základe jedine vedeckej teórie spoločenského vývinu, bolo možné vybudovať psychológiu ako skutočnú vedu.

Teraz, myslím, je pochopiteľná myšlienka, ktorú som vyslovil na samom začiatku prednášky, a to, že sovietska psychológia, jej dejiny za tridsať rokov nie je prosté rozšírenie nahromadených poznatkov. Veľká októbrová socialistická revolúcia urobila základný prevrat v psychológii. Završenie psychologie ako vedeckého systému bolo možné len v našej krajine a len na novom filozofickom základe — na materialisticko-leninskom učení. Preto nielen v jednotlivých princípoch, ale aj vcelku súčasná vedecká psychológia je dieťaťom Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie. Výsledkom urputného boja za prestavbu celého systému psychologie na novom filozofickom základe bolo, že sovietska psychológia sa utvárala na základe svojich filozofických princípov, na základe logiky svojej štruktúry a na základe svojich ideovopolitických cieľov. Ba má dokonca tú zvláštnosť, že skúma nové zákonitosti vývinu socialistického vedomia sovietskych ľudí. Sovietska psychológia, vyzbrojená historikomaterialistickým poňatím osobnosti zaujala principiálne iný pomer k životu, k práci v porovnaní s celou predchádzajúcou psychológiou. Súčasná sovietska psychológia je skutočne životnou teóriou vedomia osobnosti človeka, ktorá má bezprostrednú účasť na výstavbe socialistickej kultúry, najmä na komunistickej výchove.

Odstrániť priepasť medzi teóriou a praxou mohla psychológia iba pri sovietskych podmienkach, iba pri podmienkach skutočnej demokratizácie vedy. Psychologická veda, ktorá sa otvorila na základe veľkého učenia

Marxa—Engelsa—Lenina—Stalina nadobudla v Sovietskom sväze neobyčajné, nielen teoretické, ale aj organizačno-materiálne možnosti pre svoj vývin.

V predrevolučnom Rusku jestvovalo iba niekoľko psychologických laboratórií a len jeden špeciálny psychologický ústav. Tento jediný ústav v Rusku založil Čelpanov; bol však pomenovaný podľa obchodníčky Šukinovej, ktorá ho vydržovala. Nehľadiac na rozvoj psychologickéj vedy v Rusku, nebolo v krajine pred revolúciou ani jednej katedry psychologie na vysokých školách. Až po revolúcii sa „psychologia“ prednášala na katedrách filozofie.

Teraz, po tridsiatich rokoch, sovietska psychologia vďaka ustavičnej starostlivosti strany a vlády o rozvoj pokrokovej vedy má veľké vedecké organizácie a inštitúcie, špeciálne vedecké ústavy v Moskve, Leningrade, Kijeve, Tiflise, Rige atď., početné katedry a laboratóriá. Viac ako na tridsiatich univerzitách a iných vysokých školách našej krajiny sú zriadené katedry logiky a psychologie na filozofických fakultách. Ako je známe, rozhodnutie Ústredného výboru strany práve pred rokom poukázalo na nevyhnutnosť zaviesť v jeseni r. 1947 prednášky psychologie a logiky na stredných školách našej krajiny.

Takto psychologia, ktorá vyrástla v rokoch sovietskej moci a ktorá sa utvorila ako časť socialistickej kultúry, dosiahla v Sovietskom sväze takú výšku a takú úroveň pokrokovej vedy, pri ktorej ju možno použiť ako jeden z prostriedkov formovania vedeckého marxisticko-leninského svetonáhľadu. Za tridsať rokov jestvovania sovietskej psychologie sovietski vedci značne prispeli k spracovaniu konkrétnych problémov psychologickéj vedy. Niet ani jednej oblasti psychologie, v ktorej by sa neprejavovala obrovská pretvárajúca sa sila marxisticko-leninských filozofických základov. Stručne a všeobecne princípy sovietskej psychologie možno charakterizovať takto:

1. Namiesto psychofyzického dualizmu, typického pre panujúce smery v buržoáznej psychológii, namiesto rozkolu medzi psychickým a fyzickým, medzi duchovným a materiálnym, v ktorom sa v podstate uchovalo idealistické poňatie duše ako samostatnej a nesmrteľnej substancie, v sovietskej psychológii je zavedený princíp psychofyzického monizmu. Ponímanie jednoty psychických a nervových mozgových procesov, ponímanie jednoty psychického a materiálneho, ponímanie psychiky ako vlastnosti hmoty, duše — ako vlastnosti mozgu, ktorý je vyššou formou organickej hmoty — to tvorí základ sovietskej psychologie. Určujúcim momentom v tejto jednote je hmota.

2. Psychické vlastnosti mozgu vytvárajú subjektívny odraz vonkajšieho sveta, hmoty. Marxisticko-leninská teória odrazu tvorí preto samotný základ sovietskej psychologie.

3. Nervovo-psychická činnosť sa určuje obrazom života, obrazom bytia a mení sa podľa toho, ako sa mení obraz života, obraz bytia. Práve preto sa vývin živočíchov určuje biologickým zákonom prirodzeného výberu, kým vznik a vývin ľudského vedomia sa určujú zákonmi vývinu spôsobu výroby materiálneho života spoločnosti, t. j. podľa toho, ako sa menia výrobné sily a výrobné vzťahy.

4. Z tohto všeobecného materialistického princípu podmienenosti vedomia človeka spoločenským bytím nevyhnutne vyplýva ponímanie triedne-historického charakteru ľudského vedomia a psychických procesov. V dôs-

ledku takéhoto výkladu je úplne nevyhnutné historické hľadisko ponímania ľudského vedomia a vývinu ľudskej psychiky.

Sečeno v o v a myšlienka, že budúca vedecká psychologia sa musí premeniť na rad učení o histórii psychických procesov, počítok, myslenia, pamäti, citov, vôle atď., nemohla sa realizovať v jeho dobe; mohla sa uskutočniť iba na základe historickomaterialistického chápania psychiky. Prakticky práve v tomto smere sa vyvíja sovietska psychologia. Je úplne jasné, že toto historické triedne hľadisko umožňuje zároveň pochopiť to nové, čo charakterizuje zákony utvárania a rozvoja socialistického vedomia ľudí našej strany, pochopiť kvalitatívny rozdiel týchto nových zákonitostí vývinu ľudského vývinu v podmienkach socialistickej spoločnosti od akýchkoľvek predchádzajúcich stupňov vývinu vedomia.

5. Sovietska psychologia, založená na marxistickom filozofickom materializme, umožňuje odhaliť protirečenia v nervovom psychickom vývine, umožňuje odhaliť aj tie prechody medzi rozličnými formami bytia a vedomia, ktoré vždy ostávaly kameňom úrazu pre všetky filozofické a psychické koncepcie. Mám na zreteli tri hlavné otázky, ktoré mnohé storočia ostávaly pre filozofiu a psychologiu nerozriešiteľné a ktoré sa úplne rozriešili iba na základe marxisticko-leninskej filozofie. Lenin poukazoval na to, že rozriešiť otázku prechodu hmoty k vedomiu nemôže ani metafyzický materializmus, ani idealistický dialektika. Len dialektický materializmus a veda, ktorá je na ňom založená, sú schopní rozriešiť otázku dialektického charakteru prechodu od hmoty k vedomiu.

Druhá otázka, ktorá má veľký význam a ktorá taktiež bola kameňom úrazu pre celú predchádzajúcu históriu, je problém dialektického prechodu od počítok k mysleniu v poznávacej činnosti človeka.

Napokon tretia otázka, ktorá bola pre filozofické a psychologické koncepcie minulosti nerozriešiteľná, ktorá je však blízka k rozriešeniu v podmienkach našej sovietskej vedy — je otázka dialektických vzájomných vzťahov spoločenského a osobného vedomia.

Rozriešiť všetky tieto otázky možno teda len vďaka dialekticko-materialistickej koncepcii vývinu.

6. Sovietska psychologia vychádza z princípu jednoty vedomia a činnosti. O tom, že vedomie je späté s činnosťou, že jestvuje nielen subjektívna stránka psychického života, sa v dejinách psychologie veľa písalo. Jednako však priepasť medzi objektívnym a subjektívnym, vnútorným svetom človeka a jeho praktickým správaním sa v živote vinie sa ako červená niť celými dejinami psychologie: Iba sovietska psychologia náležite dokázala, že sa vedomie utvára praktickou činnosťou a preto sa odhaľuje v procese činnosti ľudí.

Medzi vedomím a činnosťou sa teda prejavuje nie formálna, nie náhodná spojitosť, ale hlboko vnútorná genetická spojitosť, ktorá určuje vývin vedomia. Organizovaním, formovaním praktickej činnosti možno pôsobiť na vnútornú štruktúru vedomia, na formovanie vedomia.

Ak uvážime, že v podmienkach sovietskej spoločnosti činnosť ľudí je oslobodená od vykorisťovania, že sa stáva po prvý raz v dejinách ľudstva skutočne slobodnou, tak pochopíme, aké neobyčajné, neobmedzené možnosti sú spojené so správnym chápaním tohto princípu vo výchove vedomia, vo výchove psychických kvalít sovietskych ľudí. Ak uvážime, že v podmienkach našej socialistickej spoločnosti individuálne vedomie sa rozvíja

na základe vysokej komunistickej ideovosti, na základe socialistickej ideológie, tak môžeme pochopiť, aké neobyčajné, nikdy nevidané sú možnosti duchovného rozkvetu našich ľudí.

Pred osemdesiatimi rokmi veľký ruský mysliteľ a pedagóg **U š i n s k i j** napísal, že zpmedzi vied psychológiu čaká veľká budúcnosť. S psychológiou a fyziológiou mozgu spájal rozšírenie hraníc fyzických, rozumových a mravných síl človeka. Práve preto sa nazdával, že pedagogický optimizmus a skutočný humanizmus čerpajú svoje vedecké zdroje v psychologickom poznaní. A preto úplne prirodzene pokladal za nemožný ďalší vývin výchovy a vzdelávania v najširšom slova zmysle bez všestranného vývinu psychologической vedy. Len teraz sa uskutočňujú tieto Ušinského túžby, no na principiálne inom teoretickom základe a v iných sociálnych podmienkach.

V súčasnej buržoáznej psychológii vládne fatalistické učenie o obmedzených možnostiach rozumu a jeho schopnosti, o ich podmienenosti dedičnými a inými organickými príčinami, o osudovej závislosti utvárajúceho sa charakteru a rozumu od akýchsi nemeniteľných okolností prostredia atď. Buržoázna psychológia sa usiluje teda dokázať, že buržuj je hodnotný človek, kým pracujúci človek nie je hodnotný, aby ospravedlnila terajšie vykorisťovateľské vzťahy kapitalizmu a pracujúcich mas.

Všimnime si to n o v é, čím sovietska veda a najmä sovietska psychológia prispela k spracovaniu takého základného problému, ako je problém psychiky a jej materiálneho substrátu, ako je otázka materiálneho základu a materiálnej príčinnosti psychických procesov.

Sovietska psychológia sa pri riešení tohto problému od samého začiatku ocitla v obzvlášť priaznivých podmienkach. To určovali nielen nové, dialekticko-materialistické filozofické predpoklady, lež to podmieňovalo i to, že ruská filozofia dosiahla najvyššie stupne svetovej vedy a že zaujala vedúce miesto vo svetovej prírodovede. Od Sečenovova k P a v l o v o v i prekonala sovietska fyziológia viľaznú tvorivú cestu, ktorá dovolila preniknúť vo vnútorné mechanizmy nervovej mozgovej činnosti človeka.

Treba nevyhnutne poznamenať, že tieto neobyčajné úspechy ruskej fyziologie nie sú vôbec náhodné a ani to, že práve v Rusku nastal rozkvet fyziologie, najmä nervovej. Na prvý pohľad zdá sa nie celkom pochopiteľné, prečo v Rusku, v ktorom vraj fyziológia vznikla neskôr ako v iných krajinách, tak rýchlo dosiahla svetovú úroveň a prečo si — čo je obzvlášť zaujímavé — vytyčovala celý rad problémov, týkajúcich sa prevažne nervovej činnosti. V tomto ohľade treba povedať, že dejiny ruskej fyziologie sa podstatne odlišujú od vývinu fyziologie v iných krajinách, ako v Anglicku, Francúzsku, nehovoriac o Amerike.

Zo všetkých problémov fyziologie ruská veda najviac vypracovala otázky nervovej činnosti. To je už tradičné. Všetky naše najväčšie fyziologické školy — Sečenovova, Pavlovova, Vvedenského, Orbeliho, Uchtomského, Bykovova, Beritovova a iné — sú tiež školami nervovej fyziologie.

To vysvetľuje teória, ktorá bez výnimky tvorí základ všetkých fyziologických škôl našej krajiny — sečenovovská koncepcia. Sečenovovskú koncepciu v prírodovede zrodily filozofické princípy ruského klasického filozofického materializmu. Sečenov pokračoval v prírodovede v diele veľkých ruských filozofov-materialistov. Preniesol boj proti idealizmu priamo do prírodovedy. Tieto svojrázne cesty vývinu ruskej nervovej fyziolo-

logie vysvetľuje teda jej organická spojitosť s klasickým filozofickým materializmom.

V prvých rokoch Októbrovej socialistickej revolúcie boj proti idealistickej psychológii sa viedol z pozícií tejto pokrokovej fyziológie, najmä z pozícií Pavlovovej školy. Neobyčajné výdobytky Pavlovovej školy nielenže dovolili ďalej rozvinúť geniálne idey Sečenovovej fyziológie, ale tiež po prvý raz umožnili experimentálne odhaliť zákony vyššej nervovej činnosti. P a v l o v o v objav zákonov vyššej nervovej činnosti zpočiatku u živočíchov a potom u človeka dovolil preniknúť v najjemnejšie materiálne základy psychickej činnosti.

Prechod Pavlovova k spracovaniu problémov typov vyššej nervovej činnosti umožnil pristúpiť k jednej z najťažších otázok súčasnej fyziológie — k otázke zdrojov utvárania individuálnych odlišností, k chápaniu prírodného základu charakteru. P a v l o v o v a formulácia otázok genetiky vyššej nervovej činnosti nastoliť otázku protirečení medzi získaným a zdedeným, medzi individuálnym a druhovým vývinom a umožňuje pochopiť teraz vedúcu úlohu individuálne získaného, pokiaľ ide o vyššie formy správania sa. Napokon tesne pred smrťou Pavlov vyslovil geniálnu myšlienku o podstatnom rozdiely medzi ľudskou vyššou nervovou činnosťou a živočíšnou — o rozdiely, ktorý dal do súvisu s druhou signálovou sústavou, s tým fyziologickým mechanizmom reči, jazyka, ktorý nazval „druhú signálovú sústavu“.

Všetko to zabezpečilo Pavlovovej škole stále väčšie úspechy. Úspechy ruskej fyziológie mali nevyhnutne za následok prehodnotenie psychologických pojmov, prenikajúc stále hlbšie do materiálneho základu psychických procesov. Výskumy Bechtereva a jeho školy v klinickej psychopatológii umožnili preniknúť do mnohých otázok, týkajúcich sa prevažne mechanizmov utvárania sa individuálnych skúseností. Výskumy tejto školy hrali veľkú úlohu pri skúmaní mozgovej lokalizácie psychických procesov.

Len teraz sa utvára správnejšia predstava o lokalizácii psychických funkcií s hľadiska vzájomných vzťahov medzi všeobecnou systematickou činnosťou veľkých poglob a činnosťou funkcií jednotlivých mozgových zón. Preto badať, že materiálnu lokalizáciu psychických funkcií nemožno pochopiť len so strany všeobecnej systematickej činnosti alebo so strany úzkej špeciálnej lokalizácie funkcií, ale len s oboch týchto strán. To umožňuje pochopiť platičnosť, premenlivosť lokalizácie, značnú možnosť premieňania a prenášania funkcií a vytváranie nových základných funkcií.

Mám na zreteli predovšetkým nové pozoruhodné poznatky, ktoré umožňujú prebudovať úplne novým spôsobom naše staršie predstavy a argumenty. Získali sme ich v rokoch Veľkej vlasteneckej vojny. Ide o to, že v tomto čase vykonali sme obrovský kus praktickej práce, pokiaľ ide o diagnostiku nervovo-psychických úrazov v dôsledku dokaličenia a poranenia hlavového mozgu. V týchto rokoch sa možno vykonala najzaujímavejšia a úplne nová práca, mimoriadne užitočná, týkajúca sa obnovenia porušených nervovo-psychických funkcií pri úrazoch hlavového mozgu. Táto psychologická „rekonštrukčná práca“ v rokoch vojny mala praktický efekt a sledovala praktické ciele. V dôsledku tejto práce bolo prinavrátené práci a frontu mnoho tisíc ranených a dokaličených ľudí, ktorí stratili reč, zrak, sluch, pamäť atď., a ktorým sa v dôsledku tejto „rekonštrukčnej práce“ vrátili stratené funkcie.

Ak sme sa v rokoch vojny dívali na túto „rekonštrukčnú prácu“ s hľadiska jej priameho úžitku pre liečenie ako na splnenie povinnosti sovietskej psychológie k vlasti a sovietskej armáde, teraz máme možnosť teoreticky oceniť tento materiál, ktorý má ďalekosiahly význam a ktorý dáva veľké výhľady do budúcnosti. Tento materiál, týkajúci sa odstránenia rozličných rečových porúch, ústrednej nervovej poruchy sluchu, pamäti atď. ukázal, že možno prenikavo a všestranne pretvárať nervové mechanizmy psychickej činnosti (Lurija, Ananiev, Zankov, Kogan a iní).

Tieto skúsenosti s obnovovaním porušenej nervovej činnosti nastolujú pred nás novú otázku: ako sa v dôsledku špeciálne organizovanej činnosti, špeciálnej organizácie skúsenosti individua môžu v určitom čase utvárať nové dynamické regulácie psychických procesov, nové dynamické „ústredia“, ktoré sa vytvárajú ako výsledok samotnej činnosti individua.

Mimochodom povedané, tieto výskumy ukázali, že medzi centrom a periferiou, medzi smyslovými orgánmi, vodivými cestami a najmä mozgovým centrom jestvujú iné vzťahy, ako sa prv myslelo. Tieto poznatky poukazujú na nezvyčajnú úlohu ústredných mechanizmov v ich vzájomnom pôsobení.

Myšlienka, ktorú vyslovil Pavlov vo svojich posledných prácach, ostala zatiaľ nerealizovaná. Vyriešila sa iba jedna úloha - skúmanie analytickej činnosti mozgu. Treba riešiť i druhú úlohu - skúmanie syntetickej činnosti mozgu. Táto otázka sa realizuje teraz, najmä pri vypracovávaní problémov lokalizácie psychických procesov v spojitosti s najnovšími poznatkami z vojnových čias. Vidíme, ako pretvorením akýchsi, zdalo by sa k určitej funkcii priamo nijaký vzťah nemajúcich mozgových zón možno pretvoriť analytické funkcie mozgu. Vidíme teda teraz, že jestvuje zvláštny dialektický vzájomný vzťah medzi analyticou a synteticou činnosťou mozgu. Ak je syntetická činnosť mozgu možná ako výsledok vývinu analytickej činnosti, tak syntetická činnosť mozgu zas vplýva na pretvorenie, na dynamiku vývinu jednotlivých analytických funkcií. Inak povedané to znamená, že ak analytické funkcie mozgu sú skutočne jediným zdrojom složitých rozumových procesov ako všeobecných predstáv a myšlienkových procesov, v ktorých sa uskutočňuje syntetická činnosť mozgu, tak sa ukazuje, že tento složitý systém všeobecných predstáv, pojmov, myšlienkových procesov je schopný pretvoriť akýkoľvek systém počítok a nahradiť akýkoľvek defekt počítok.

To dokázali najnovšie sovietske výskumy, týkajúce sa slepých a hluchých, najmä nedávno vydaná práca slepej a hluchej Skorochodovej: *Ako vnímam svet*. Táto teraz študuje na univerzite a píše esteticky cenné básne. Pod vedením profesora psychologa Sokolanského mohla analyzovať svoj stav.

Druhý problém, ktorý v sovietskej psychológii nadobúda nový charakter, je problém psychického vývinu. Zahrnuje v sebe rad složitých otázok, k riešeniu ktorých sovietska psychológia značne prispela.

K týmto otázkam patrí i tá, ktorú Lenin vyznačil ako dejiny rozumového vývinu živočíchov. Bol náhľadu, že spracovať tento problém má význam nielen pre prírodovedu, ale aj pre teóriu poznania a dialektiku, pretože je jedným z predpokladov pre pochopenie predhistórie ľudského vedomia. Preto je prirodzený záujem, ktorý sovietska veda prejavuje o vypracovanie psychického vývinu živočíchov. V rokoch rozvoja sovietskej psychológie

výšlo veľa významných prác, ktoré umožňujú utvoriť vedecky odôvodnenú teóriu psychického vývinu živočíchov, teóriu vývinu ich správania sa.

Je úplne jasné, že vedecké vybudovanie takejto teórie je možné len vtedy, ak je Darwinova teória tvorivo vypracovávaná. Problém vzniku psychiky nemožno v časoch Darwinových pokladať za riešený, ba dokonca ani za nastolený, i keď Darwin utvoril významné predpoklady pre jeho riešenie. Tento problém po prvý raz skutočne vedecky v duchu tvorivého darwinizmu nastolil náš vynikajúci vedec Severcev, ktorý vytvoril základné črty, základné princípy evolučnej teórie psychického vývinu živočíchov. Severcev prvý ukázal, ako prirodzený výber nevyhnutne vedie k novým spôsobom prispôsobenia a že jedným z týchto spôsobov, ktorý je najdokonalejší a ktorý najlepšie zabezpečuje prispôbenie živočíchov, sú formy správania sa, formy psychického života živočíchov. Chápanie psychiky a správania sa živočíchov, ako spôsob prispôsobenia, ktorý sa mení v procese prirodzeného výberu, prislúcha v skutočnosti ruským vedcom a predovšetkým Severcevovi. Na tomto základe máme množstvo výskumov v zoopsychológii — výskumov inštinktov, návykov, zárodkových foriem intelektu — ktoré prislúchajú Vagnerovi, Ladyginovej-Kotsovej, Vojtónisovi, Roginskému a iným.

Zvláštne miesto v rozvoji našej sovietskej zoopsychológie nevyhnutne musel zaujať problém antropogenezy, otázka biologických, ak chcete zoológických predpokladov antropomorfizovania zvierat. Pokiaľ ide o prírodovedu a psychológiu, tento problém možno riešiť len čiastočne, nie celkove. Otázku vzniku človeka možno celkove riešiť na základe historického materializmu, na základe chápania toho, ako z práce a v jej procese vzniká ľudský organizmus, ako sa utvára človek ako nový druh.

Chápanie prírodovedeckej stránky antropomorfizovania je dôležitou stránkou problému. Je prirodzené, že v sovietskej epoche upozornili naši sovietski zoopsychológovia na zvláštnosti psychickej činnosti opíc, podobných človeku. Problém psychiky antropoidov je novým veľkým problémom. Iniciátorom pri vypracovaní tohto učenia je ruská vedátorka, známa teraz celému svetu ako významná bádatelka Ladyginová-Kotsová. Ona má plné právo na prvenstvo v tejto oblasti, pretože so svojimi výskumami intelektu u antropoidov začala prv než učitelia, ako je Keller, Ierks a iní.

Výskumy Ladyginovej-Kotsovej ukázali nielen shodné všeobecné prvky u antropoidov a človeka, ale aj zvláštne podmienky vývinu smyslov a predstáv v zárodkovej forme u antropoidov, ktoré kvalitatívne sú odlišné od vývinu smyslov a predstáv u človeka. Zvláštny význam má výskum Ladyginovej-Kotsovej o porovnaní rozumového vývinu dieťaťa človeka a mláďaťa šimpanza. Porovnanie procesov vývinu dieťaťa človeka a mláďaťa šimpanza ukazuje vývinové stupne, na ktorých sa jasne prejavujú prvky určitej podobnosti a principiálnej rozdielnosti v psychologickom vývine zvierat a človeka.

Druhou dôležitou otázkou teórie vývinu je otázka samých prvých foriem nervovo-psychickej činnosti dieťaťa. Máme na zreteli psychológiu raného detstva. Lenin ukazuje, že dejiny rozumového vývinu dieťaťa majú filozofický význam, keďže umožňujú pochopiť proces utvárania ľudského vedomia v individuálnom vývine ojedinele vzatého človeka. Výskumy v oblasti rozumového vývinu dieťaťa majú preto prvoradý význam nielen pre pedagogiu, ale aj pre teóriu poznania. Objektívne skúmania psychologie

raného detstva umožňujú zavrhnúť akékoľvek dohady a výmysly, týkajúce sa raných fáz psychického vývinu dieťaťa, čo je samo osebe prínosom do našej sovietskej vedy (práce *Bechterevo*ve, *Ščelovanovo*ve, *Figurinovo*ve a iné). To sú nutení doznať i mnohí čestní zahraniční vedci.

V dôsledku výskumov, ktoré sa robia viac ako štyridsať rokov, máme teraz dosť jasné, presné vedecké predstavy o tom, ako sa rodí v individuálnom vývine psychika človeka, ako sa utvárajú počitky a v akom sú vzájomnom vzťahu, ako vzniká na tomto základe správanie sa, schopnosť dieťaťa narábať s vecami a teda určitá schopnosť vedome pracovať. Vďaka týmto výskumom môžeme znova nastoliť otázku vnímania priestoru a tých podmienok, ktoré sú najhlavnejšími pri vnímaní priestoru. I mnohé iné otázky, predovšetkým teória raného vývinu reči sa prvý raz riešia na tomto základe vo výskumoch *Rubinštejna*, *Lublinskej*, *Leušinovej* a iných.

Veda sa dlho zaoberala otázkou, ako sa utvárajú časti slov a čiastky vety, ako sa postupne utvára syntax detskej reči. Po mnohých výskumoch sovietskych učencov môžeme teraz na túto otázku odpovedať.

Avšak detská psychológia, ktorá nadobudla veľký teoretický význam pre vedu, neobmedzuje sa na oblasť výskumu raného detstva. Za posledné desaťročie sa utvorily v našej vede dve disciplíny: psychológia predškolského dieťaťa a psychológia školského dieťaťa. Rad prác *Rubinštejna*, *Leontieva*, *Smirnova* a iných stanovily nové princípy, ktoré sa odlišujú od princípov detskej buržoáznej psychológie. Predstavitelia buržoáznej detskej psychológie obhajujú jestvovanie výlučne vnútorného duchovného vývinu dieťaťa. Vychádzajúc z toho, prichádzajú k záveru, že úloha výchovy a vzdelávania je nepatrná a obraňujú fatalistickú tézu o osudovej podmienenosti vývinu dieťaťa dedičnosťou a prostredím. Sovietska detská psychológia v dôsledku konkrétnych výskumov, v dôsledku skúmania rôznych funkcií rozumu, stránok charakteru a rozličných vloh, poukázala na vedúcu úlohu výchovy, poukázala na to, že výchova nie je vonkajšia sila v pomere k detskej psychike, ako by nezmeniteľnej: výchova je hybnou silou psychického vývinu dieťaťa. Ponímanie výchovy ako vedúceho ohniska v psychickom vývine dieťaťa umožňuje pochopiť proces sociálneho formovania individuality.

Na druhej strane sa tiež od základu zmenil vzťah k vzdelávaniu a školeniu. Ak sa stará detská psychológia pozerala na vedomosti iba ako na určitý okruh predstáv, ktoré sa čo do rozsahu rozširujú, kvalitatívne však ostávajú tými istými — nová sovietska psychológia poukazuje na to, že proces osvojovania si vedomostí je proces získavania rozumových funkcií, rozvíjajúci schopnosti a nové intelektuálne kvality. Vzdelávanie a výchova sú tvorivými hybnými silami mravného a rozumového vývinu dieťaťa.

Všimnime si ešte jeden dôležitý problém, ktorý má prvoradá filozofický význam — problém počitkov. Na tomto probléme možno azda najľahšie ukázať, čím sovietskí učitelia k vedeckej psychológii za tridsať rokov objaviteľsky prispeli.

Vedecké spracovanie otázky počitkov sa začína XIX. storočím. Je veľmi dôležité poznamenať, že psychofyzika, ktorá vznikla v XIX. storočí a ktorá je špeciálnym učením o počitkoch — sa utvorila na princípe intenzity počitkov a dynamických zmien počitkov, závisle od intenzity podráždenia. Táto kategória intenzity počitkov tvorí základ celej starej psychofyziky

XIX. storočia. Preto sa takzvané „prahy počitkov“ skúmali predovšetkým závisle od intenzity podráždenia. Druhým princípom tradičnej psychofyziky bolo skúmanie prahov a úroveň uvedomelosti ako stálej, nezmeniteľnej, ustálenej úrovne, ktorá sa nemení nijakými vonkajšími a vnútornými okolnosťami. Je známe, že práve táto situácia tiež vyvolala vážnu, prudkú polemiku, týkajúcu sa otázky hraníc a medzi tzv. psychofyzického zákona.

Ide o to, že stará psychofyzika sa prevažne obmedzovala na skúmanie intenzity zmien počitku. Zatiaľ pochopiť úlohu počitkov ako prameň všetkých ostatných psychických procesov, ako prameň myslenia a predstáv možno za podmienky, že budeme predpokladať, že v počitkoch sa odráža kvalita predmetu. Veď len keď chápeme odraz kvality predmetu, môžeme pochopiť všetky ostatné vlastnosti počitkov, ako je intenzita, trvanie atď. Na druhej strane počitky ako počiatočný stav vedomia, ako prvotný akt vedomia možno pochopiť len v spojitosti s reálnym životom, neustálymi protirečeniami a zmenami tohto života.

Je úplne zrejmé, že pre sovietskú psychológiu nastolila sa otázka vecného obsahu počitkov a toho, v akých podmienkach možno zmeniť zdanlivo nezmeniteľné „prahy počitkov“. V tomto smere sa v sovietskej psychológii vypracovávala teória počitkov. Táto otázka vecnosti rozličných počitkov, zahrnujúc do toho také, ako je čuch, chuť, počitky bolesti atď., ktorým buržoázna psychológia neprisuduje nijaký význam pre poznanie, vyvstala pred sovietskou psychológiou, ktorá urobila významné objavy v oblasti tzv. nižších počitkov. Poznatky, ku ktorým sovietska psychológia dospela, pokiaľ ide o zmeny prahov a spôsobov zvýšenia citlivosti, sú prekvapujúce. V tejto súvislosti nadobudol v sovietskej psychológii problém vzájomného pôsobenia počitkov mimoriadny význam. Početné výskumy v tomto smere ukázali rozličné formy a mechanizmy vzájomného pôsobenia počitkov. Výskumy tých podmienok, v ktorých možno zvýšiť citlivosť rôznych smyslových orgánov, ukázali, že senzibilitu smyslových orgánov umožňujú dve okolnosti: vegetatívny nervový systém a kôrové centrá veľkých pologulí. Na základe vývinu zvláštnych predstáv úplne možno zvýšiť úroveň citlivosti, zmeniť zdanlivé prahy počitkov nastalo (výskumy K r a v k o v a, K e k č e j e v a, kolektíva Bechtereovho Ústavu mozgu).

Sovietska psychológia ukazuje nevyhnutnosť genetického skúmania vnímania farby v spojitosti s vnímaním priestoru, priestorových vzťahov objektu. Toto genetické skúmanie v oblasti sluchu umožňuje znova nastoliť problém hudobného a rečového sluchu. Do posledného času sa obyčajne teória vnímania vykladala ako rad učení, navzájom nespojených: učenie o vecnosti vnímania, učenie o vnímaní priestoru, učenie o vnímaní času, pohybu atď. Celá teória vnímania bola vlastne mechanickou smesou týchto rôznych učení o složitých formách vnímania.

Nové učenie spočíva v tom, že vo výskumoch zrakového, sluchového a hmatového vnímania sovietska psychológia ukázala priestorovú dynamiku vnímania, závislosť vnímania predmetu od objektívnych vzťahov priestoru, spojitosť a vzájomné pôsobenie priestoru a vnímania pohybu.

Sovietska psychológia, prirodzene, pokladá za ohnisko svojej teoretickej práce problém myslenia a reči. Myslenie a reč sú samy osebe vyššou formou rozumovej činnosti, a to takou formou, ktorá principiálne odlišuje človeka od všetkých živočíchov. Preto skúmanie genezy myšlienkového postupu a reči musí v sovietskej psychológii zaujať prvoradé miesto. Veľké úspechy

dosiahla teraz sovietska psychologia pri skúmaní problému reči; značne pokročila aj vo vypracovávaní otázky myslenia.

Buržoázna psychologia nerozlišovala pojem od predstavy a preto sa myšlienkový proces redukoval na asociácie predstáv. Nová, sovietska psychologia vychádza z toho, že pojmy sú historickým produktom, podľa Engelsovho výrazu, nahromadeniny myšlienkového materiálu a preto je jasné, že pojem nie je produktom individuálno-psychického vývinu, ale je výsledkom spoločensko-historického vývinu.

V tejto súvislosti sa tiež vynoruje problém chápania, typický pre sovietsku psychológiu. Problém chápania netvorí ešte celý obsah problému myslenia. Problém chápania je problém ovládania pojmov, ktoré sú len časťou procesu myslenia a najmä prípravného procesu na tvorivý rozvoj pojmov (výskumy Bygotského, Blonského, Sokolova, Ševareva, Menčinskej a iných).

Novou otázkou v teórii psychologickej reči je otázka vnútornej reči, otázka nová, ktorá sa v starej psychológii XIX. storočia, ba i pred niekoľkými desaťročiami veľmi málo skúmala. Objav nových javov, fenoménov vnútornej reči, tých podmienok, ktoré spôsobujú zanikanie a skrátenie vnútornej reči, má neobyčajný význam. Práve na základe vnútornej reči možno vysvetliť vzájomné pôsobenie myšlienky a slova, prechod myšlienky k slovu.

To sú niektoré nové otázky, ktoré tvoria najzávažnejšie oblasti psychologickej poznania, psychologickéj analýzy rozumu. Rozvoj druhého smeru je spojený s problémom vôle a charakteru, s otázkou, ktorá je spätá s učením o mravnosti.

Otázka vôle je v psychológii azda jednou z najsložitějších otázok: v nej urobila buržoázna psychologia zmätok v spojitosti s pokusom vylúčiť príčinnosť z problému vôle. Filozofický materializmus a na ňom založená psychologia ako hlavný predpoklad pre riešenie tohto problému nastolili analýzu príčinnosti vôľových aktov. Táto príčinnosť vôľových aktov sa skúma v dvoch smeroch: 1. skúma sa objektívna primárna príčinnosť, ktorá tkvie v okolnostiach života a v cieľoch činnosti; 2. skúma sa sekundárna príčinnosť, motívy činnosti. Výskum snáh a smyslového dosahu vôľového aktu, vedúci k spojeniu motívu vôľového aktu s cieľom vôľového aktu, je typický pre sovietsku psychologickú teóriu vôle.

Jedine sovietska psychologia vedomia a činnosti chápe v organickom sebaapreniknutí vnútorné a vonkajšie prvky vôle a pokúša sa pochopiť, ako sa subjektívna stránka vôle utvára z obsahu samého konania a ako konanie je zasa určované vyššími motívmi. Preto súčasná sovietska psychologia venuje zvláštnu pozornosť analýze motívov a cieľov. Jestvuje nová zaujímavá analýza prechodu od prostých pohybov ku konaniu. Na rozličnej úrovni pohybov, konania, správania sa mení sa štruktúra vôľového aktu, ako to ukázali práce Leontieva, Zaporožca, Galperina a iných.

Taktiež treba nevyhnutne poukázať na nové tendencie, ktoré badať v sovietskej psychológii v učení o psychologických zvláštnostiach osobnosti a jej charakteru. Tu treba predovšetkým poukázať na to, že vzájomné pôsobenie medzi temperamentom a charakterom tvorilo veľmi složitý a doteraz nerozriešiteľný problém pre psychológiu, a nielen pre psychológiu. Bol to koniec koncov problém prirodzených, možno povedať, vrodenných vlôh a zvláštností individua, charakterových čŕt, získaných, vypestovaných a vytvorených v živote samého človeka. Ako sa spájajú individuálnosť

a individuuum, ako individuálnosť zahrnuje individuuum, ako sa dejú alebo nedejú zmeny organických kvalít človeka v priebehu individuálneho vývinu a utvárania charakteru — tieto otázky boli pre starú psychológiu úplne nejasné.

Výskumy Pavlovovej školy v skúmaní typov vyššej nervovej činnosti objasnili utváranie organického základu temperamentu. Na druhej strane hraly v tomto smere zvláštnu úlohu najnovšie psychologické výskumy, ktoré ukázali, že na základe jedného a toho istého temperamentu, na báze jedného a toho istého typu nervového systému môžu sa utvárať najrozličnejšie charaktery. Na základe slabého nervového systému môže sa vytvoriť silný charakter; naopak, pre nedostatok výchovy môže vzniknúť slabý charakter na základe silného typu nervového systému. Tento nesúlad kvalít individua a kvalít individuálnosti poukazuje na jestvovanie rozporov medzi charakterom a temperamentom, na jestvovanie boja, ktorý vedie pri správnej výchove, pri starostlivosti o všestranný rozvoj osobnosti, k víťazstvu pokrokových charakterových črt.

Túto otázku vypracovala sovietska psychológia v početných výskumoch Strachova, Levitova, Eresa, Šifmana, Ananieva a iných.

Ďalšou otázkou je otázka psychického vzťahu, z ktorého sa utvára charakter, otázka, ktorú vytýčil náš sovietsky učenec Mjasiščev a ktorá sa teraz u nás vypracováva. Je to otázka vzťahov medzi osobnosťami. Táto otázka má pre výchovu prvoradý význam. Pre nás nie je ľahostajné, aké vzťahy môžu zrodiť tie alebo oné charakterové črty. Ztadiť vzniká otázka hlavných vzťahov, ktoré pôsobia na vnútornú štruktúru charakteru.

Nové poňatie sovietskej psychológie je nielen poňatím, ale aj praktickým dôkazom toho, že vzťahy, fixované v spôsobe života, sa premieňajú na charakterové črty. Charakterové črty nie sú teda dané od samého začiatku ako vlastnosti osobnosti, ale jestvujú ako dynamicky sa meniace vlastnosti. Tento prechod vzťahov v charakterové črty umožňuje zvládnuť proces utvárania charakteru, umožňuje vedecky skúmať výchovu charakteru.

Ak sa buržoázna psychológia zaoberá prevažne klasifikáciou charakterov, sovietska psychológia to pokladá za otázku druhoradú, čisto formálnu, často za škodlivú prácu. Prv ako pristúpime k dôležitej otázke — ku klasifikácii charakteru, treba stanoviť všeobecnú zákonitosť formovania charakteru. Tieto všeobecné zákonitosti formovania charakteru sa teraz postupne odhaľujú. Je jasné, že prvotné vzťahy, ktoré utvárajú prvotné charakterové črty a ktorými sa začína formovanie charakteru — sú spoločenské vzťahy.

Spoločenské vzťahy rodia určitý typ, utvárajú určité vzájomné vzťahy, ktoré voláme komunikatívnymi a z ktorých sa utvárajú začiatkové charakterové črty. Z týchto začiatkových črt sa utvára celý rad iných charakterových črt na základe výchovy činnosťou. Na základe rozvoja myslenia, vedomého vzťahu k bytiu, v procese spoločenských vzťahov, najmä v podmienkach socialistického, kolektívneho života, sa utvára to, čo by bolo možné nazvať sebakritikou. Tento prechod sa deje v kolektívnom živote, v procese výchovy a samostatnej spoločensko-praktickej činnosti individua. Preto je prirodzené, že prameňom charakteru na rozdiel od temperamentu nie sú dedičné, nie vrodené vlastnosti, ale jeho bezprostredný prameň spočíva jednak vo výchove a jednak vo vlastnej praktickej činnosti individua.

Výchova, vzatá sama osebe, izolovaná od vývinu schopnosti individua a samostatnej činnosti, nemôže utvoriť charakter, lež môže slúžiť len za predpoklad pre jeho utvorenie. Druhým prameňom charakteru je samostatná činnosť a aktivita individua.

Práve takéto ponímanie môže vysvetliť jedinečný, v dejinách nevidaný masový rozkvet individuálnych charakterov v našej krajine. Vysoká ideovosť, komunistická zameranosť vzťahov a kvalít osobnosti sovietskeho človeka rodí originálne a ucelené charaktery, nekonečne rozmanité a nenapodobniteľné.

V pozoruhodných výskumoch B. M. Teplova a jeho spolupracovníkov je vypracovaná nová teória utvárania vlôh a talentov, ktorá podobne vysvetľuje historickú podstatu rozkvetu vlôh v našej krajine, spočívajúcu vo veľkej sile socialistickej spoločnosti.

To je ďaleko nie úplný, ale typický obraz výdobytkov sovietskej psychologie.

(1948)

Preložil Karol Truchlík

POHĽAD NA SÚČASNÚ FRANCÚZSKU FILOZOFIU

Súčasná francúzska filozofia ako systém kultúrnych javov a myšlienok, z ktorých každá má už svoju dlhú tradíciu a vo väčšine prípadov i prvoradé postavenie v eurupskej filozofii, sa rozčleňuje na veľký počet smerov a systémov, zastupovaných či už školami alebo jednotlivcami. Pokúsime sa zachytiť v charakteristickom profile pokiaľ možno všetky významné filozofické školy, a to podľa delidla, ktoré by sa azda dalo uplatniť takmer na všetky filozofie európskych národov. Pravda, ako každé delenie a typizovanie, i toto bude mať svoj nedostatok v tom, že zachytiť predovšetkým veľké myšlienkové prúdy a nebude môcť dostatočne prihliadať k originalite a nevčleniteľnosti filozofických individualít.

Francúzske filozofické školy môžeme zadeliť do týchto štyroch skupín: 1. marxizmus, 2. existencializmus, 3. kresťanská filozofia, 4. filozofia vied. Najnesúrodnejšou z týchto skupín je štvrtá, a to preto, lebo sa v nej stretávame s dozvukmi filozofie pozitivistickej, bergsonizmu, ako aj so začiatkami novovznikajúcej mladšej generácie francúzskych logikov, metodologov a filozofov vied. Pri tom všetkom však má táto skupina jednotiaci charakter v tom, že jej chýba ideologický podklad, ktorý je taký markantný v skupinách predchádzajúcich.

I.

Marxistická filozofia v pravom slova smysle je vo Francúzsku novšieho dátá, hoci práve Francúzsko má najstaršiu sociálnu problematiku a hoci práve francúzski filozofi, sociológovia a politici stáli pri zrode a polemickom krýštalizovaní marxizmu. V súčasnosti sa k marxistickej filozofii hlásila a hlási pomerne malá, ale tým významnejšia skupina mladých pracovníkov, ktorí vyšli z rozličného predbežného vzdelania a ktorí sa môžu považovať za filozofov, iba pokiaľ im ide o myšlienkovú syntézu.